

**Вплив світової фінансової кризи на
зовнішньоторговельну діяльність України та регіонів
Українських Карпат**

Проаналізовано зовнішньоторговельну діяльність України та регіонів Українських Карпат в умовах світової фінансової кризи. Зокрема, у першому розділі розглянуто вплив фінансової кризи на соціально-економічний розвиток окремих країн світу та України, у другому – проаналізовано динаміку зміни валового регіонального продукту, у третьому – досліджено негативний вплив світової фінансової кризи на зовнішньоторговельну діяльність товарами і послугами України та регіонів Українських Карпат.

Ключові слова: світова фінансова криза, зовнішньоторговельна діяльність, валовий внутрішній продукт, валовий регіональний продукт, експорт, імпорт, регіони Українських Карпат.

У світі не існує жодної самодостатньої країни. Навіть найрозвиненіші країни не в змозі абсолютно самостійно забезпечити умови для ефективного виробництва всіх видів товарів та послуг. Такі завдання вирішуються за допомогою міжнародного співробітництва, яке базується на міжнародному поділі праці та інших факторах виробництва.

Міжнародні економічні відносини проявляються на різних рівнях економіки – на макrorівні, мікрорівні, на національному рівні. Особливе значення у міжнародних економічних відносинах (МЕВ) відіграє така форма, як міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини. Саме у цій та інших формах МЕВ проявляються фінансові кризи, які не є якимось якісноновим явищем для світової економіки. Не випадково, що окремі дослідники звернули увагу на той факт, що з 1973 р. порівняно з періодами існування Бреттон-Вудської системи і золотого стандарту частота криз практично подвоїлась.

Сучасна фінансова криза розпочалася на ринку нерухомості США у 2007 р. і досить швидко охопила всі фінансові ринки промислово розвинутих країн, частково – нових індустріальних країн, а також країни з перехідною економікою та країни «третього світу». Не оминула така криза і економіку України та її регіони.

Детальний аналіз впливу глобальної фінансової кризи на світову економіку здійснено у монографії І. В. Бураковського та О. В. Плотнікова. Прикладні та методологічні аспекти зовнішньоторговельної діяльності прикордонних регіонів України проаналізовано у наукових дослідженнях З. С. Варналія, Н. Б. Даниленко, В. В. Козик, Л. А. Панкова, М. А. Лендела, В. П. Мікловди, С. В. Сембера, М. І. Пітюлича та ін. Однак вплив світової фінансової кризи на зовнішньоторговельну діяльність регіонів Українських Карпат ще не був результатом спеціального дослідження.

Метою даної наукової статті є аналіз впливу світової фінансової кризи на зовнішньоторговельну діяльність України та регіонів Українських Карпат. Зокрема, розглянуто і проаналізовано динаміку зміни валового внутрішнього і валового регіонального продукту в докризовий і післякризовий періоди, досліджено експортно-імпорتنу діяльність регіонів Українських Карпат у 2008-2009 рр.

Методологічно стаття побудована на аналізі економіко-статистичної інформації, використано метод порівняльно-економічного аналізу, синтезу, метод аналізу динамічних рядів та експертні оцінки авторів.

Стаття складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку використаних джерел.

1. Вплив світової фінансової кризи на соціально-економічний розвиток окремих країн та України. В умовах глобалізованих фінансових ринків криза фінансового сектору неминуче негативно впливає як на всю світову економіку, так і на економіку більшості країн. Зокрема, з цього приводу провідні українські дослідники з проблем міжнародної економіки І. В. Бураковський та О. В. Плотников відзначають, що важливою особливістю останньої світової фінансової кризи є те, що вона відбувається в умовах надзвичайно високого рівня взаємозалежності національних економік. Така взаємозалежність, на думку цитованих науковців, означає, що кризові явища надзвичайно швидко поширюються у світовому господарстві, втягуючи в орбіту кризи практично всі країни. Тому криза дуже швидко набула світового характеру з усіма відповідними наслідками [1, с. 14].

Безпрецедентний характер сучасної кризи обумовив ще одну важливу обставину, суть якої полягає в тому, що сьогодні досить важко спрогнозувати її масштаби, час і динаміку її перебігу. Безпрецедентний характер сучасної кризи вимагає безпрецедентних кроків від центральних банків і урядів, міжнародних фінансових інститутів. Ми підтримуємо думку вітчизняних науковців, що в сучасній економічній історії ще не було прикладів таких масштабних заходів фінансової допомоги банківському і фінансовому секторам за рахунок бюджетних коштів із метою їх стабілізації. Такі заходи характерні і для фінансово-банківських установ України. Однак, незважаючи на вжиті заходи, уникнути темпів спаду в соціально-економічному розвитку більшості країн не вдалося, що, зокрема, засвідчує таблиця 1.

Статистичні дані, згруповані в табл. 1, засвідчують такі тенденції відносно узагальнюючого показника валового внутрішнього продукту (ВВП), який характеризує соціально-економічний розвиток країн:

- у 2009 р. порівняно з 2008 р. спадна тенденція щодо аналізованого показника проявилася у шести із семи країн Великої сімки (по Японії дані за 2009 р. у міжнародні фінансові організації не представлені);
- серед групи аналізованих постсоціалістичних країн спадна тенденція з показника ВВП проявилася у Словаччині, Угорщині (членів ЄС із 2004 р.) та Румунії (члена ЄС із 2007 р.). Водночас, у Польщі ВВП у 2009 р. порівняно з 2008 р. зріс на 1,7% (по Болгарії звітність за 2009 р. не представлена);
- науковий і практичний інтерес представляє аналіз по групі країн СНД, який засвідчує, що в Азербайджані ВВП зріс на 9,2%, у Казахстані – на 1,2%, а для Вірменії характерна спадна тенденція з аналізованого показника;
- найбільший спад ВВП допущено в Україні (-15,2%). Враховуючи, що до 2008 р. Україна не вийшла на рівень 1990 р. щодо ВВП, подальший спад з цього показника ще більше поглибив кризову ситуацію.

Отже, остання світова фінансова криза, як видно з даних наведеної таблиці, вплинула на соціально-економічний стан абсолютної більшості країн світу. Вод-

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт у докризовий та післякризовий період в окремих країнах світу (млрд. дол. США за паритетом купівельної спроможності (ПКС) 2005 р.) *

Окремі країни світу	2006	2007	2008	2009	2009% до 2008
Група промислово розвинених країн					
Сполучені Штати Америки	12976,2	13254,1	13312,2	12987,4	97,6
Канада	1167,8	1197,4	1202,3	1170,5	97,4
Японія	-
Німеччина	2668,4	2734,2	2768,6	2632,0	95,1
Сполучене Королівство (Англія)	2027,5	2079,4	2090,8	1987,9	95,1
Франція	1910,8	1956,2	1960,5	1908,9	97,4
Італія	1683,0	1708,0	1685,5	1605,5	95,2
Група постсоціалістичних країн					
Польща	558,8	596,8	626,6	637,3	101,7
Словаччина	94,5	104,5	110,9	105,8	95,4
Угорщина	177,8	179,5	180,7	169,2	93,6
Румунія	219,0	232,9	250,0	232,2	92,9
Болгарія	76,0	80,6	85,5	...	-
Група країн СНД					
Азербайджан	51,6	64,5	71,5	78,1	109,2
Вірменія	14,2	16,2	17,3	14,8	85,5
Казахстан	145,9	158,8	164,1	166,0	101,2
Російська Федерація	1828,3	1975,7	2086,6	...	-
Довідково:					
Україна	282,3	304,8	311,8	264,4	84,8

* Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 547-548.

ночас, як відзначають засоби масової інформації, у Китаї та Індії, де особлива увага приділяється планомірному розвитку економіки, остання фінансова криза не позначилася на темпах зростання ВВП.

2. Регіони українських Карпат в умовах світової фінансової кризи. Узагальнюючим показником соціально-економічного розвитку регіонів України є валовий регіональний продукт (ВРП). В основу визначення цього показника покладено виробничий метод. ВРП регіону складають із суми валових доданих вартостей усіх видів економічної діяльності, його скореговують на величину непрямо вимірюваних послуг фінансового посередництва та податків за виключення субсидій за продукти [2, с. 29].

Аналізований показник (ВРП) у регіонах Українських Карпат характеризує табл. 2.

У статистичних щорічниках України дані щодо ВРП у регіонах України, а також щодо ВВП в Україні зводяться на рік пізніше, ніж у світових та європейських економічних (фінансових) організаціях у розрізі країн світу. У зв'язку з цим 2009 р. був розрахований на базі спадної тенденції економіки України стосовно ВВП.

Таблиця 2

ВРП у регіонах Українських Карпат (у фактичних цінах, млн. грн.) *

Регіони Українських Карпат (області)	2006	2007	2008	2009	2009% до 2008
Закарпатська	8185	10508	13208
Івано-Франківська	13316	13916	17883
Львівська	21486	27987	35534
Чернівецька	5126	6672	8833
Разом по регіонах	48113	59083	70458	62003	88,0
ДОВІДКОВО:					
Україна	544153	720731	948056	803951,5	84,8
Регіони Українських Карпат у% до України	8,8	8,2	7,4	7,7	x

* Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 576 с.

З табл. 2 проявляються такі негативні тенденції щодо ВРП у регіонах Українських Карпат:

- із 2006 р. по 2008 р. спостерігалась позитивна тенденція у зменшенні ВРП у регіонах Українських Карпат (із 8,8% у 2006 р. до 7,4% у 2008 р. та до аналогічного показника нашої країни);
- враховуючи спадну тенденцію у ВВП України у 2009 р. порівняно з 2008 р. (табл. 1), ми спрогнозували, що ВРП загалом по регіонах Українських Карпат зменшиться в межах до 15%. Така ж тенденція буде притаманна більшою чи меншою мірою і аналізованим регіонам Українських Карпат.

Отже, остання світова фінансова криза негативно позначилася на соціально-економічному розвитку як регіонів Українських Карпат, так і інших регіонів нашої держави.

3. Зовнішньоторговельна діяльність України та регіонів українських Карпат в умовах світової фінансової кризи. Зовнішньоторговельна діяльність регіонів Українських Карпат досліджена на основі статистичної інформації про зовнішню торгівлю товарами, яка підготовлена на основі даних Держкомстату України з дорахуванням обсягів електроенергії, нафти, природного газу, риби, виловленої у нейтральних водах, і товарів, придбаних у портах, які в подальшому доставлялися в аналізовані регіони Українських Карпат. Відзначимо також, що оцінку вартості товарів проведено у нацвалюті України, а перерахунок у дол. США здійснено на дату оформлення вантажної митної декларації за офіційним курсом Нацбанку України за цей день за звітами підприємств на основі середньомісячного та середньоквартального курсу валют [2, с. 254; 3, с. 258].

Дані про обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами Українських Карпат у 2008-2009 рр. згруповані у табл. 3.

Матеріали дослідження, які на базі статистичної інформації згруповані в таблиці 3, відображають такі тенденції у зовнішньоторговельній діяльності товари регіонів Українських Карпат за 2008-2009 рр.:

Таблиця 3

Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами Українських Карпат у 2008-2009 рр.
(вартість – млн. дол. США) *

Регіони Українських Карпат (області)	Експорт			Імпорт		
	2008	2009	2009% до 2008	2008	2009	2009% до 2008
Закарпатська	1220,6	935,0	76,6	1866,1	952,9	51,1
Івано-Франківська	721,7	336,0	46,6	726,4	256,2	35,3
Львівська	998,5	794,0	79,5	2572,4	1622,5	63,1
Чернівецька	166,3	119,8	72,0	194,9	104,4	53,6
Разом по регіонах	3107,1	2184,8	70,3	5359,8	2936,0	54,8
ДОВІДКОВО:						
Україна	66954,4	39695,7	59,3	85535,3	45433,1	53,1
Аналізовані регіони у% до України	4,6	5,5	x	6,3	6,5	x

* Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 259; Статистичний щорічник України за 2008 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – С. 263.

- у цілому по аналізованих регіонах експорт товарів у 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшився до 30%, а імпорт – майже на 45%;
- аналогічна тенденція притаманна і всім регіонам Українських Карпат;
- в Україні ще більш спадна тенденція в експортно-імпортній діяльності.

Отже, світова фінансова криза негативно позначилася не тільки на ВВП (ВРП), але і на зовнішньоторговельній діяльності товарами.

Здійснене дослідження засвідчує, що сальдо зовнішньоторговельного балансу в аналізованих роках у цілому по регіонах Українських Карпат негативне (за винятком Чернівецької області у 2009 р.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту має значення менше від 1,0, що засвідчує неспроможність як аналізованих регіонів, так і України, оплачувати імпорт за рахунок експорту.

Важливу роль у зовнішньоторговельній діяльності також відіграє торгівля послугами, яку в розрізі регіонів Українських Карпат характеризує табл. 4.

Дослідження щодо експорту-імпорту послуг за регіонами Українських Карпат та Україною загалом у порівняльному аспекті за 2008-2009 рр. відображають такі тенденції у цій сфері зовнішньоекономічної діяльності:

- в аналізованих роках (2009 р. до 2008 р.) спадна тенденція притаманна як для експорту, так і для імпорту послуг для регіонів Українських Карпат;
- аналогічна тенденція характерна і для України, однак експорт послуг у 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшився майже на 95%, у той час, як імпорт – на 20%;
- внаслідок різкого зменшення експорту послуг в Україні частка регіонів Українських Карпат із цього показника збільшилась у 1,9% до 27,6% у 2009 р. до аналогічного середньоукраїнського показника;
- зазначимо також, що у 2008 р. зовнішньоторговельне сальдо з торгівлі послугами в Україні було позитивним. Така тенденція негативно вплинула і

Таблиця 4

Обсяги експорту-імпорту послуг за регіонами Українських Карпат у 2008-2009 рр.
(вартість – млн. дол. США) *

Регіони Українських Карпат (області)	Експорт			Імпорт		
	2008	2009	2009% до 2008	2008	2009	2009% до 2008
Закарпатська	64,7	43,7	67,5	46,1	25,7	55,7
Івано-Франківська	25,8	19,9	77,1	23,8	17,1	71,8
Львівська	129,9	94,9	73,1	105,9	60,9	57,5
Чернівецька	3,3	6,4	193,9	3,9	4,5	115,4
Разом по регіонах	223,7	164,4	73,7	179,7	108,2	60,2
ДОВІДКОВО:						
Україна	11743,1	598,3	5,1	6468,0	5173,5	80,0
Аналізовані регіони у% до України	1,9	27,6	x	2,8	2,1	x

* Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 263; Статистичний щорічник України за 2008 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – С. 267.

на валютні надходження в економіку нашої держави. Водночас у регіонах Українських Карпат тенденція в обох аналізованих роках протилежна. Отже, світова фінансова криза істотно вплинула і на зовнішньоторговельну діяльність послугами.

Дослідження негативного впливу світової фінансової кризи, яка почалася на ринку нерухомості США, засвідчило, що вона негативно вплинула на соціально-економічний розвиток абсолютної більшості країн світу та на економіку України, яка встановила світовий рекорд щодо спаду ВВП.

Світова фінансова криза також негативно вплинула на соціально-економічний розвиток регіонів Українських Карпат, свідченням чого є істотний спад ВРП у 2009 р. порівняно з 2008 р.

Світова фінансова криза негативно позначилася на експортно-імпортних операціях у торгівлі товарами і послугами як у регіонах Українських Карпат, так і в Україні в цілому, що відкинуло їх у соціально-економічному розвитку далеко за кризовий стан багатьох країн світу. Для подолання негативних наслідків світової фінансової кризи необхідна виважена державна політика у забезпеченні темпів випередження у соціально-економічному розвитку порівняно з іншими країнами світу, у тому числі й у зовнішньоторговельній діяльності.

Список використаних джерел

1. Бураковский И. В. Мировая экономика: глобальный финансовый кризис / И. В. Бураковский, А. В. Плотников. – Харьков : Фолио, 2010. – 415 с.

2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 576 с.
3. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Державний комітет статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Держпідприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 566 с.
4. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : [навч. посіб.] / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 406 с.
5. Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід : [монографія] / В. П. Мікловда, М. А. Лендел, С. С. Слава, С. В. Сембер та ін. ; за заг. ред. В. П. Мікловди. – Ужгород : Карпати, 2006. – 496 с.
6. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новикова, С. А. Романюк та ін. ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

Дяченко Б. І., Рошко С. Н. Влияние мирового финансового кризиса на внешнеторговую деятельность Украины и регионов Украинских Карпат.

Анализируется внешнеторговая деятельность Украины и регионов Украинских Карпат в условиях мирового финансового кризиса. В первом разделе рассмотрено влияние финансового кризиса на социально-экономическое развитие отдельных стран мира и Украины, во втором – анализируется динамика изменения валового регионального продукта, в третьем – исследовано отрицательное влияние мирового финансового кризиса на внешнеторговую деятельность товарами и услугами Украины и регионов Украинских Карпат.

Ключевые слова: мировой финансовый кризис, внешнеторговая деятельность, валовой внутренний продукт, валовой региональный продукт, экспорт, импорт, регионы Украинских Карпат.

Dyachenko B. I., Roshko S. M. Influence of the World Financial Crisis on International Trade of Ukraine and the Regions of Ukrainian Carpathians.

International trade of Ukraine and regions of Ukrainian Carpathians in terms of the world financial crisis is analyzed. In particular, the influence of financial crisis on social and economic development of specific countries of the world and Ukraine in particular is analyzed in the first part, while the dynamics of changes in the gross regional product is studied in the second part as well as the negative influence of the world financial crisis on international trade of goods and services of Ukraine and regions of Ukrainian Carpathians is highlighted in the third part.

Key-words: world financial crisis, international trade, gross domestic product, gross regional product, export, import, regions of the Ukrainian Carpathian.

Надійшло 18.04.2011 р.